

R Vseživljenjsko učenje v knjižnici

Tomaž Pevec

Splošne izobraževalne knjižnice, v anglosaksonskem svetu jih imenujejo public libraries, imajo v sklopu vseživljenjskega učenja izreden pomen. Seveda, če se bodo pravočasno odzvale na izobraževalne potrebe odraslih.

V svetu se to že dogaja, pri nas pa bi morala država tiste splošne izobraževalne knjižnice (v nadaljevanju SIK), ki so se odločile, da bodo upoštevale ta trend, odločneje podpreti. Zavedamo se, da tudi brez dobre volje knjižnic ravno tako ne bo šlo. Obstajati morata želja po tem in volja do tega, da bi uporabniku ponudili tisto, kar ga zanima.

Knjižnica - informacijsko središče

Tako ni posebno težko utemeljiti potrebo po izobraževalni dejavnosti, recimo, po središču za samostojno učenje v takšni knjižnici. Kot rečeno, se v svetu že dogaja to, da se knjižnice iz ustanov, v katerih si posameznik zgolj sposodi določeno knjigo, spreminjajo v informacijska središča, kjer ta posameznik lahko, če to želi, zadosti potrebi po tako imenovanem vseživljenjskem učenju, ne le tako, da si v knjižnici sposodi raznovrstno gradivo (od CD-romov do videoposnetkov), temveč tudi tako, da izbrano gradivo tam tudi prebere, pregleda, posluša in tako naprej. V sodobnem svetu (in s tem tudi pri nas) je vseživljenjsko učenje jasno izražena izobraževalna potreba odraslih, vendar pri tem nimamo v mislih le zahtevo, ki jih pred zaposlene ali tiste, ki iščejo zaposlitev, postavi (morebitni) delodajalec, temveč tudi povsem osebnih, morda bi lahko rekli, kar intimne potrebe posameznika.

Je že tako, da je zaradi novih tehnologij svet vedno manjši, tako da potreba po nenehnem (permanentnem) učenju ni zgolj posledica nekaterih pritiskov, ki naj bi jih na svojih delovnih mestih občutili le visoko kvalificirani kadri.

V Knjižnici Otona Župančiča (v nadaljevanju KOŽ) smo na dobri poti, da postanemo sodobna knjižnica. Zgolj izposoja knjig je že davno presežena, saj svojim uporabnikom ne omogočamo le informacij iz gradiva in o njem, ki je pri nas na voljo (mimogrede naj omenim, da to gradivo že kar nekaj časa niso samo knjige, temveč tudi časniki, časopisi in revije, jezikovni tečajji, video- in audiokasete in zgoščenke), marveč s svojo ponudbo vedno bolj posegamo tudi na področje neformalnega izobraževanja. Pa poglejmo, kaj vse knjižnica že ponuja in kakšni so naši načrti.

KOŽ ima za izposoja gradiva pet enot: Delavsko, Mestno, Pionirsko in Potujočo knjižnico ter izposojevališče Poljane. Izposoja v teh enotah (z izjemo Potujoče knjižnice oziroma t. i. bibliobusa – ta obiskuje v okolici Ljubljane kar 38 krajev) je mogoča z isto izkaznico in je od začetka leta 1994 avtomatizirana oziroma računalniško vodena. Opremljeni smo s programsko opremo COBISS – kooperativni on-line bibliografski sistem in servisi, kar omogoča uporabnikom dostop do informacij v katalogih tistih knjižnic, ki so vključene v vzajemno bazo podatkov COBIB (to pomeni približno milijon računalniških zapisov) in tudi drugih baz podatkov po svetu, ki so dostopne po Internetu.

Da ne bi ostalo le pri pregledovanju gradiva, ki ga ponujajo druge knjižnice, naša pa ne, smo omogočili medknjižnično izposoja. Enota Delavska knjižnica je nosilka te dejavnosti za KOŽ. Z veseljem ugotavljamo, da število izposojenega gradiva z med-

knjižnično izposoja krepko narašča. V isti enoti tudi dostavljamo gradivo na dom, in sicer tistim uporabnikom, ki sami ne morejo več prihajati v knjižnico. Za letošnje leto se dogovarjamo o tem, da bi dostavo gradiva na dom omogočili tudi ljubljanskim paraplegikom. V Delavski knjižnici prirejamo tudi razstave (naj omenim samo dve odmevnejši razstavi v preteklem letu: razstava domače obrti in VITRA – mednarodni tabor Cerknica, 1995), organiziramo tečaje in delavnice (pravljničarstvo, predavanje o barvah z likovno in s kiparsko delavnico).

Uporabniki v Delavski knjižnici že tretje leto izmenjuje (več kot zelo uspešno) znanje in informacije v projektu, imenovanem borza znanja. Gre za projekt Andragoškega centra, ki je tu našel svoje »naravno« okolje. V tem času se je dodobra razmahnil, saj šteje že več kot 2000 članov, poleg tega pa so nedavno odprli »podružnico« v Mariboru, v kratkem pa ju bodo odprli tudi v Novem mestu in v Slovenj Gradcu.

V Mestni knjižnici imajo vsak tretji četrtlet v mesecu menjalnico zgoščenek. Pripravljajo tudi razstave, s pisatelji in pesniki prirejajo večere in tematske večere za mladostnike.

V Pionirski knjižnici je sedež slovenske sekcije Mednarodne zveze za mladinsko književnost. Prirejajo tudi ure pravljic, igrane ure s knjigo, pogovore o knjigah, razstave, strokovnosvetovalno pa sodeluje z mladinskimi knjižničarji iz vse države. Pionirska knjižnica ima tudi študijski oddelek za mladinsko književnost in knjižničarstvo, arhiv mladinske literature v slovenščini, arhiv mladinske periodike, zbirko kiča in zbirko tujih slikanic. V njeni artoteki pa si lahko izposodite tudi umetniške slike.

Izposojevališče Poljane smo ponovno odprli v začetku letošnjega leta, v njem pa enkrat na teden deluje esejistična delavnica.

V vseh enotah so na voljo še informacije o možnostih izobraževanja v formalnih izobraževalnih ustanovah: katalogi z izvjalci in izobraževalnimi programi, informacije o vpisih v redne in izredne izobraževalne programe, o različnih tečajih doma in v tujini, razpisi štipendij doma in v tujini in morda še kaj.

Načrti za prihodnost

Vse našete dejavnosti, še zlasti pa uspeh projekta borze znanja, nas spodbujajo pri naših načrtih in načrtovanju širjenja ponudbe knjižnice v zvezi z organiziranim samostojnim učenjem. Pri »prodiranju« na področje neformalnega izobraževanja (namenjenega predvsem, ne pa samo, odraslim) bi si »sposodili« še dva projekta Andragoškega centra Slovenije. In sicer projekt razvoja središč za samostojno učenje in študijske krožke. Organiziranje središč za samostojno učenje (v nadaljevanju SSU oz. središče) v knjižnici pomeni predvsem možnost, da si uporabniki s pomočjo knjižnice organizirajo čas, prostor, vse potrebne tehnične pripomočke ter (še zlasti) potrebno in, seveda, ustrezno gradivo, da bi se naučili vsega, kar se pač želijo (na)učiti.

Možne vsebine oziroma programi, ki bi jih središče v knjižnici ponujalo, bi bili z drugo ponudbo usklajeni. Del ponudbe bi bilo gotovo učenje tujih jezikov. Knjižnica že prireja začetne in nadaljevalne tečaje angleškega, nemškega, francoskega in španskega jezika ter slovenščino za tujce. Vendar bi se sčasoma usmerili predvsem v ponudbo posebnih jezikovnih tečajev, ki so potrebni za pridobitev mednarodno veljavnih certifikatov. Računalništvo je drugo večje področje. Tu bi lahko razmeroma hitro ponudili uporabo Interneta (priprave na predstavitev naše knjižnice in borze znanja na Internetu že potekajo) ter učenje aktualnih (to pomeni, da se bomo morali prilagajati povpraševanju) računalniških jezikov (v sodelovanju z borzo znanja). Dalje so tu tudi domače obrti: povejmo, da imamo že zagotovljeno pomoč oddelka za etnologijo (dr. Janez Bogataj). V sodelovanju z njimi bomo zbrali primerno gradivo in (v skladu z interesom uporabnikov) organizirali delavnice na terenu, ogleda, tečaje... Na tem področju pride v poštev »kombinacija« s študijskimi krožki. Ti pridejo v poštev zlasti pri prehrani. Pri tem imamo v mislih naslednja »ožja« področja: biohrano, tradicionalno slovensko kuhinjo (pri tem naj opozorim da, v obeh primerih, ne gre le za recepte, temveč za spoznavanje določenega načina življenja) in enologijo.

Zanimiva (in predvsem izredno uporabna) bi bila ponudba našega središča, kombinirana z znanjem in informacijami, zbranimi na borzi znanja, in z delom v študijskih krožkih, ne smemo pa pozabiti na delavnice in tečaje, ki jih naša knjižnica že organizira (v prihodnje nameravamo to dejavnost še razširiti). Širok krog uporabnikov ne bi zagotavljala le tako dopolnjena ponudba našega središča, temveč tudi srečna okoliščina, da je knjižnica v središču glavnega mesta in da njeni uporabniki nikakor niso samo Ljubljančani. To možnost, da bo naša ponudba dostopna kar najširšemu krogu uporabnikov, še zlasti glede na možnost izposoje gradiva na dom (v tej zvezi omenimo edini pogoj za uporabo gradiva, to je članstvo v knjižnici). Glede na izkušnje, pridobljene z delom v knjižnici, tudi menimo, da se ne zdi smiselno, da bi se usmerili na točno določeno ciljno skupino oziroma skupine. Vse gradivo, namenjeno izobraževanju v knjižnici, bi bila dostopno vsakomur, ki želi pridobiti določeno znanje na način, kot je zajet v naši ponudbi.

Model je sam na sebi izredno preprost. Temelji na sodelovanju več ustanov navzven in že omenjene kombinirane ponudbe borze znanja, središča, študijskih krožkov in tečajev ter delavnic. Poglejmo si primer: naša ponudba bo med drugim vključevala tudi možnost učenja tujih jezikov. Z neko formalno izobraževalno ustanovo se lahko dogovorimo o takšnem sodelovanju, pri katerem bi nam posredovali informacije o gradivu, omogočili našim uporabnikom, da bi pri njih preverjali svoje znanje pred začetkom učenja, mi pa bi tiste kandidate, ki bi to želeli ali celo potrebovali, usmerjali k njim, da bi pri njih opravljali izpite oziroma pridobili certifikat o svojem znanju. Naj samo omenimo, da bi bil v zvezi s tem možen tudi dogovor z zavodom za zaposlovanje. Takšno sodelovanje navzven je pomembno zlasti glede na dejstvo, da knjižnica ni izobraževalna ustanova (v strogem pomenu besede), zato (svojemu položaju primerno) težko zagotovi ustrezno svetovalno službo, ki je za učinkovito delovanje središča zelo pomembna. To sodelovanje bi prišlo v poštev pri učenju tujih jezikov in računalništva.

Sodelovanje z borzo znanja pa bi lahko pomenilo predvsem prispevek k prizadevanjem, da določena znanja in veščine (na primer nekatere tradicionalne obrti) ne bodo izginila. Na borzi znanja se namreč ponudba tega in povpraševanje po tem, kar smemo uvrstiti v rubriko »domače obrti« pogosto pojavlja. Če bi vse skupaj podkrepili še z možnostjo organiziranja raznih delavnic in tečajev s to temo, bi bilo zanimanje še večje. Še večje pa bi

bilo, če bi jih organizirali tam, kjer ohranjajo določeno domačo obrt. In tako naprej... Organizacija tečajev in delavnic je, kot smo že povedali, po našem mnenju zelo dobrodošla, včasih celo nujno dopolnilo ponudbe takšnega središča in ponudbe knjižnice sploh. Pri vsem tem ne gre le za domače obrti. Gre tudi za veščine, kot so govorništvo, pravljicarstvo in podobno, veščine torej, pri katerih sta določena izkušnja in praktično znanje vsaj toliko pomembna kot teoretično vedenje o snovi.

Kot rečeno, bi ponudbo središča lahko dopolnili oziroma kombinirali tudi z uvajanjem t. i. študijskih krožkov; to je ravno tako projekt ACS, pri katerem gre za to, da se zbere skupina občanov s podobnimi izobraževalnimi interesi, ki sami naredijo izobraževalni načrt, si razdelijo študijska področja, nato pa se srečujejo in izmenjujejo znanje. Pri tem jim knjižnica omogoči prostor, gradivo (tu lahko ponudimo tudi usluge središča, borze znanja in knjižnice) in jim zagotovi mentorjevo pomoč, ki ima predvsem organizacijsko in usklajevalno vlogo.

Prepričan sem, da bi ustrezno izbrani programi v SSU, dopolnjeni z uvedbo študijskih krožkov in z velikanskimi možnostmi borze znanja, pomenili v izobraževanju odraslih velik korak naprej, ne le v naši knjižnici in knjižnicah sploh, temveč tudi širše. In če k temu dodamo še sodelovanje s s formalnimi izobraževalnimi organizacijami, bi sčasoma prišli do mreže ustanov, ki bi izjemno učinkovito dopolnjevala in spodbujala tako imenovano vseživljenjsko učenje.

Mednarodni programi

Poleg tega, kar smo našli, se KOŽ dejavno vključuje v dva mednarodna programa: PHARE naj bi med drugim tudi pri nas strokovno podprl razvoj knjižničarstva. Uradno gre za izmenjavo izkušenj in medsebojno učenje. Cilj tega programa je uvajanje novih oblik delovanja v knjižnicah, te novosti naj bi potem tudi finančno podprl. Drug tak projekt je Open Society Found, ki je pravzaprav zelo podobno zastavljen, le da je po svojem obsegu skromnejši.

Sklepne misli

Z vsem tem bi knjižnica krepko posegla na področje neformalnega izobraževanja. Sam sem prepričan, da potreba po tem, da knjižnice širijo svojo tudi takšno ponudbo obstaja, predvsem zaradi potreb, ki jih imajo uporabniki. Torej je to tisto, kar bo omogočilo knjižnicam, da bodo v središču dogajanja. Drugače bodo knjižnice ždele nekje na robu ali pa jih bo življenje potisnilo celo čez rob.

Tomaž Pevec

Knjižnica Otona Župančiča, enota Delavska knjižnica v Ljubljani
